

KRUNO PRIJATELJ - ISTANKUTA OSOBNOST U HRVATSKOJ POVIJESTI UMJETNOSTI

Mladenka Šolman

UDK 72/76: 929 Prijatelj, K.

Stručni rad

Mladenka Šolman

Zagreb, Moderna galerija

Autorica analizira ličnost i djelatnost akademika Krune Prijatelja, ističući u prvi plan prožimanje znanstvenika i erudita što se ogleda u njegovom podjednakom interesu za umjetnička djela od srednjeg vijeka do suvremenih autora.

Zamoljena od Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Splita da za Zbornik posvećen akademiku Kruni Prijatelju u povodu njegove 70. obljetnice života dam svoj prilog, našla sam se, kao i mnogi drugi njegovi prijatelji, suradnici i učenici, u nedoumici kako da pozivu odgovorim: studijom o nekom umjetniku ili problemu za koju mi nedostaje vremena, ili kraćim napisom u kome bih, iznoseći neke osobne dojmove, pokazala kako je primjer akademika Krune Prijatelja poticajan u hrvatskoj kulturi za svakoga tko je pratio život i stvarnost naše struke, povijesti umjetnosti.

Govoreći o tom primjeru navela bih prije svega cjelovitost ličnosti i svjetonazora ovoga znanstvenika, njegovu intelektualnu sveobuhvatnost koja fragmentarnosti, isključivostima i pristranostima našeg vremena koje "ne priziva nikakvu čvrstu referenciju" odgovara cjelinom uvida, optimizmom cilja i samoprijegornim moralom stručnjaka koji se sastoji, da se poslužim riječima André Chastela, istaknutoga francuskog povjesničara umjetnosti, u raskrčivanju tla pod nogama dok ne opazimo da postoji množina zaboravljenih stvari ili onih o kojima ni ne sanjamo, trudeći se da osjetimo i naznačimo njihovu prisutnost.

Parafrazirajući André Chastela, podsjećam se na sjajan intervju što ga je daleke 1982. godine, u povodu novog izdanja njegove knjige *Art et Humanisme à Florence au temps de Laurent le Magnifique* (PUF, 1982) objavio Art Press 61, srpanj/kolovoz navedene godine. Tom intervjuu što ga je s piscem knjige vodila glavna urednica časopisa Catherine Millet, prethodio je, na istom mjestu, dojmljiv fragment predgovora istog autora izložbi "Svijet Aimé i Marguerite Maeght" u St Paul de Vence-u, napisan u to vrijeme. Čudesna blizina tih dvaju tekstova što su svojom tematikom pripadali različitim svjetovi-

ma, vremenima i prostorima, a u kojima su suptilno dijalogizirali daleka prošlost i neposredna sadašnjost, podsjetili su me na Krunu Prijatelja dijelom zbog sličnosti interesa za staru i novu umjetnost, ali znatno više zbog živosti, uvjerljivosti, neponovljiva osobnog pečata izlaganja punog one suosjećajne saživljenosti kada i daleka prošlost poprima aromu i jasnoću neposredne sadašnjosti.

Dubina pogleda i širina uvida rijedak su dar u vremenu uskih, specijalističkih interesa koji, ma koliko opravdani i dragocjeni, nerijetko zaboravljaju činjenicu da smo funkcionalni dio sveobuhvatnije cjeline onih napora čovječanstva koji, mijenjajući lice stvarnosti, istovremeno mijenjaju i načine našeg osjećanja i mišljenja. Društvu onih što podjednako strašću i znanstvenom akribijom pristupaju predmetu svoga interesa - svejedno radi li se o fenomenima prošlosti ili sadašnjosti - pripada i Kruno Prijatelj. Njegovi radovi uvijek potcrtavaju horizont civilizacijskog i kulturnog ishodišta, uslojavaju, a ne pojednostavnjuju razinu promatranja. Rezultati njegovih istraživanja naše umjetničke baštine neprijeporni su doprinosi našoj povijesti umjetnosti. Međutim, ono što bih posebno naglasila to je njegov baštinom odnjevovani senzibilitet istraživača i kritičara koji je prosudbu likovnih fenomena umjetnosti 20. stoljeća osnažio dubinskim uvidima. Obdaren komparativnim prednostima sagledavanja slojeva vremena i njihova izraza sa sigurnošću prepoznaje kako vrijednosti u trajanju, tako i one u nastajanju. Posjedujući i sam, poput rijetkih, sretan spoj znanstvenika i erudita, dodat ćemo i pisca, Kruno Prijatelj napisao je dragocjene stranice analitičko-sintetičkih tekstova onim znanstveno-emocionalnim angažmanom kojim činjenice prirodno otkrivaju i potvrđuju autentičnost duha i atmosfere u kojima su rođene. Vodeći, dakle, podjednako računa o "afektivnom sadržaju" kao i o formalnim konstrukcijama njegova manifestiranja, složiti ćemo se još jedanput s André Chastelom da je prava uloga kritičara i povjesničara umjetnosti spriječiti da se taj sadržaj ne ohladi ili ne ispari. Prema tome, takav povjesničar treba biti pomalo i pisac kako bi nam omogućio da osjetimo taj sadržaj, koji, naglašava Chastel, nije intelektualne već emotivne naravi.

Brojne su prezentacije razdoblja, pravaca, umjetnika i umjetničkih djela kojima nas je zadužio Kruno Prijatelj. Rekonstrukcije vremena, života, ideja i osjećaja pulsom slike ili kipa magistralno je činio i čini na "starom" kao i na "novom" materijalu sugestivnim ispisivanjem osobne karte djela, delikatnom detekcijom duha vremena, kao i upućivanjem zavičajnom sidrištu, suptilnom anamnezom njegovih osobitosti i osobina. Onaj tko je čitao tekstove Krune Prijatelja, bilo da se radi o umjetnicima prošlih ili našeg stoljeća, a neka mi se ne zamjeri isticanje ovih potonjih bližih i mom vlastitom interesu, kao što su Emanuel Vidović, Ivan Meštrović i Branislav Dešković, Ignjat Job, Marino Tartaglia, Vjekoslav i Dalibor Parać, Jagoda Buić, Vasko Lipovac, Kuzma Kovačić, Kažimir Hraste kao i toliki drugi, zaključit će da je Kruno Prijatelj svojim tumačenjima njihova djela tumačio i prostor našega življenja, prirodni i kulturni, reflektiran u umjetničkom djelu kao trajan zapis. Taj živi otkucaj domaćeg tla i duha sredine Kruno Prijatelj prepoznavao je u oblicima i atmosferi, boji i fakturi umjetničkog djela, u raznovrsnim oblicima njihove umjetničke refleksije, ispisujući im i sam, svojim interpretacijama, trajan hommage.

ABOUT KRUNO PRIJATELJ AND IMPORTANCE OF HIS WORK IN CROATIAN
ART HISTORY

Mladenka Šolman

The authoress analyzes Kruno Prijatelj within his work. Unique unity of science and erudition meet in his opus, marked by his universal interest for art - from Antiquity and Middle ages to modern art.